

«ЦЕЙ ШЛЯХ ВІВ ДО УКРАЇНИ»

В аспекті планомірного введення в науковий і культурний обіг фондів у залі зарубіжної українки ЦНБ ім. В.І.Вернадського було розгорнуто книжкову виставку «Павло Скоропадський та його доба». Експонувалося чимало цінних видань, цікаві матеріали про важливі історичні події в Україні, видатних її діячів.

Цей складний період у житті нашої держави, та й саму особу Павла Скоропадського - політичного і військового діяча - до недавнього часу обходили мовчанкою. А якщо й згадували, то в зневажливо-лайливому тоні, різко негативно, знецінюючи навіть очевидні заслуги, ігноруючи факти.

Натомість *Енциклопедія українознавства* об'єктивно висвітлює діяльність П.Скоропадського, подаючи відомості про гетьманський рід, що сягає своїм корінням у другу половину XVII ст.

На жаль, у Генеральному каталозі ЦНБ (тобто, в загальному фонді) є лише одна праця П.Скоропадського «Спомини» (К.: «Україна», 1992). Текст книги підготовлено за експонуванням на виставці часописом «Хліборобська Україна» (Відень, 1922-1925, видання Українського союзу хліборобів-державників).

«Спомини» - найгрунтовніша як за змістом, так і за обсягом праця, створена без упереджених міркувань і визначень майже відразу після описуваних подій. У ній знаходимо відповіді на багато запитань на підставі фактичних даних, спростування закидів, котрих упродовж життя гетьмана було більш ніж достатньо.

Чимало його приятелів і знайомих, які не переживали разом початкового періоду революції, ніяк не могли втямити, як він, кадровий військовий, далекий від політики аристократ, раптом виявляє активність в українському політичному рухові. Але П.Скоропадський переконливо доводить, що: «Цей шлях вів до України, йшов я без честолюбивих замислів, од етапу до етапу, поступово все більше і більше приймаючи той український світогляд, який і привів мене до ідеї української державності».

В уряді, в якому були репрезентовані продуктивні сили краю, він намагався втілити провідну ідею української політики, базуючись на національних і демократичних засадах («Хліборобська Україна», зб. II-IV, 1920-1921).

Крім «Споминів», у експонованих виданнях вміщено матеріали, написані чи підписані П.Скоропадським. Це, зокрема, його лист до В.Липинського з приводу заяви останнього до Ради присяжних Українського союзу хліборобів-державників (листопад 1929 р.), видрукований у «Бюлетені Гетьманської управи» (виходив на правах рукопису в Берліні у 30-ті роки).

Грамоту гетьмана про його програму державного будівництва на найближчий час (29.04.1918), Універсал про відновлення козацтва (16.10.1918), декілька промови 1918 р. та думки про події 1917-1918 рр. вміщено в книзі «У 60-річчя відновлення гетьманства» (Торонто, 1978).

Промови, звернення та цікаві матеріали, виголошені й написані П.Скоропадським в еміграції, знайдемо в книгах «За всенациональну єдність», виданій у Торонто (1983) до 110-річчя народження гетьмана і 65-річчя відновлення гетьманства та «Договір з Москвою проти гетьмана Павла Скоропадського» П.Солухи (США, 1973).

Про його добу написано чимало монографій, серед яких: «Скоропадщина» С.Доленги (Варшава, 1934), «Влада Павла Скоропадського» П.Федюка (Лондон; Мюнхен, 1968), «Великий зрив» К.Левинського (Нью-Йорк, 1968 - за текстом львівського видання «Червоної Калини», 1931 р.), «Світло в темряві» В.Личманенка (Лондон, 1973), уже згадувана книга «Договір з Москвою проти гетьмана Павла Скоропадського», «Державним

руслом гетьманщини» Б.Ковалю (Торонто, 1981) та ін.

Другий том ґрунтовної праці відомого українського вченого Д.Дорошенка «Історія України» (Ужгород, 1930; Нью-Йорк, 1954) повністю присвячено Українській гетьманській державі. А в монографії того ж автора «Мої спомини про недавнє минуле» (Мюнхен, 1969) з 4-х частин книги одна стосується періоду Гетьманщини.

Ідея Української гетьманської держави, на думку Дорошенка, не замирала протягом XVIII, XIX і початку XX століть і була реалізована, як тільки з'явилася для цього можливість. Це підкреслює й Н.Полонська-Василенко в «Історії України. Т.2» (Мюнхен, 1976).

Оцінці діяльності гетьмана та його особі чимало місця відведено в чотирьох томах семитомного видання М.Стахівця «Україна в добу Директорії УНР» (США, 1962-1966), у працях «Україна в огні й бурі революції: 1917-1921» І.Мазепи (Прага, 1942), «Українська державність. 1917-1920» П.Мірчука (Філадельфія, 1967), «Ідеї і люди визвольних змагань 1917-1923» (Нью-Йорк, 1968), «Тернистий шлях українського уряду» О.Брика (Вінніпег, 1969).

Про збройні сили гетьманату йдеться в праці З.Стефаніва «Українські збройні сили 1917-1921 рр. Ч.1» (Б.м., 1947), а про культурно-освітню програму й роль П.Скоропадського в українізації шкіль різних ступенів та заснуванні вищих освітніх установ (Державні українські університети в Києві та Кам'янці-Подільському, приватний університет у Полтаві), закладів культури (Український національний музей, Український національний архів, Державний драматичний театр, Національна бібліотека, Українська Академія наук) - у монографії Н.Полонської-Василенко «Українська Академія наук: Нарис історії» (Київ, 1993).

Не можна не згадати й ще одного багато ілюстрованого й майстерно оформленого видання - «За Україну: Опис подорожі гетьманця Данила Скоропадського до Злучених Держав і Канади 1937-1938» (Едмонтон, 1938, вийшло в світ накладом Союзу гетьманців-державників Америки й Канади).

Аналізуючи життя й діяльність П.Скоропадського, дослідники висловлюють часом цілком протилежні думки - від беззастережної підтримки і схвалення до прямого осуду й несприйняття. Одні називають його гетьманом-відновителем, інші - зрадником. Навколо його особи завжди точилися нескінченні суперечки, аж до створення міфів і легенд. Проте всі сходяться на тому, що сім з половиною місяців Української Держави на чолі з П.Скоропадським були періодом відносного соціального й громадського спокою. Гарантом цього була не тільки окупаційна австро-німецька армія, а й внутрішня політика гетьмана.

Стосовно німців П.Скоропадський, як він пише у «Споминях», мав складні почування: з одного боку, вони врятували Україну від повної анархії, оборонили її від зовнішніх і внутрішніх руйнівних сил. Але водночас були й ворогами, і терпіти їх в Україні можна було доти, доки не настане період стабілізації.

Цілком зрозуміле шире бажання гетьмана створити в Україні спокій, вивести державу на міжнародну арену, відродити культуру й освіту. «Грамота до всього українського народу», «Закони про тимчасовий державний устрій України», «Універсал про відновлення козацтва» вказують на шляхетні наміри гетьмана боротися за «вільність і спокій України», відновлення порядку, забезпечення населенню «спокою, закону і можливості творчої праці», формування національної військової сили.

І хоча цим високим пориванням, благородним прагненням не судилося здійснитися, та вони не пропали марно, не загубилися у вирі тих буремних складних років, а були закладені в підмурівок державної незалежності України.